

РЕЗЮМЕ

Основната цел на периодичното посещение през 2021 г. беше да се преразгледат мерките, предприети от българските власти в отговор на препоръките, направени от Европейският комитет за предотвратяване на изтезанията, нечовешкото и унижително отнасяне и наказание (КПИ) след предишните му посещения. В тази връзка беше обърнато особено внимание на третирането и условията на задържане на лица, намиращи се в следствени арести и затвори. Делегацията също така разгледа лечението, условията и правните гаранции, предлагани на психиатрични пациенти и хора, настанени в социални заведения.

Полицейски институции

Преобладаващото мнозинство от интервюираните лица твърдят, че са били третирани правилно от полицията. Въпреки това, делегацията отново получи няколко обвинения за физическо малтретиране (предимно в София). Почти всички от тях се отнасят до прекомерната употреба на сила от полицейски служители при задържане, някои се позовават и на физическо малтретиране и психологически натиск по време на разпит от полицейски служители.

Що се отнася до основните гаранции срещу малтретиране, застъпвани от КПИ - а именно правото да се уведоми нечие задържане на трета страна, правото на достъп до адвокат и лекар и правото да бъдеш информиран за гореспоменатите права - Комитетът силно съжالياва за липсата на реален напредък в прилагането им след констатации от предишните посещения на КПИ. Накратко, тези гаранции почти не са били приложими по време на първоначалния 24-часов полицейски арест.

Материалните условия в полицейските дирекции, оборудвани с килии, снабдени с легла, като цяло могат да се считат за приемливи за максималния период от 24-часов задържане. Въпреки това задържаните лица не винаги получават матраци и одеяло за през нощта, редът за храната варира, а относно нивото на чистота често има какво да се желае. На практика обаче в нито една от полицейските дирекции материалните условия не са били задоволителни за период над 24 часа.

Пенитенциарни заведения

Делегацията осъществи последващи посещения в затворите в Пловдив и София, както и в следствените арести (IDF) в Пловдив и на булевард „Д-р Г.М.Димитров“ в София; освен това беше извършено първо посещение в затворническо общежитие „Кремиковци“.

КПИ иска да подчертае като положително развитие след периодичното си посещение през 2017 г., че броят на затворниците в България е намалял допълнително, а националната правна норма от 4м³ на затворник като цяло се спазва в посетените заведения (с изключение на Затвора Пловдив).

Делегацията не получи почти никакви достоверни твърдения за скорошно умишлено физическо малтретиране на затворници от персонала в посетените пенитенциарни заведения (с изключение на Затвора Пловдив); като цяло отношенията между персонала и затворниците изглеждаха спокойни и дори почти сърдечни на моменти. Въпреки това, насилието между затворниците е проблем във всички посетени заведения, както признава и тяхното ръководство.

(Сравнително) най-добрите материални условия бяха наблюдавани в следствения арест в Пловдив; най-лошите - т.е. изключително лоши, а в някои райони дори неприемливи - бяха открити в някои части на Софийския затвор и в по-голямата част от помещенията за акомодиране в затворническо общежитие „Кремиковци“.

Всички посетени пенитенциарни заведения продължиха (в различна степен) да бъдат заразени с хлебарки и дървеници. Очевидно усилията, положени досега за унищожаване на вредителите, не доведоха до реално подобрение.

Що се отнася до предлаганите целенасочени дейности, на осъдените затворници се предлагаше известна (предимно неплатена) работа, както и някакво основно образование; това обаче все още беше далеч от задоволително. Що се отнася до задържаните под стража, те продължиха да бъдат заключени в килиите си до 23 часа на ден, без да им се предлагат организирани дейности.

Във всички посетени пенитенциарни заведения здравните служби са с остър недостиг на персонал. Освен това, както е било в миналото, в нито едно от посетените пенитенциарни заведения не е присъствал медицински персонал след редовното работно време и през почивните дни.

Делегацията отново забеляза сериозни проблеми с доставката на лекарства (включително, в някои случаи, дълги закъснения и прекъсвания на доставките). Освен това, както преди, затворниците или техните семейства трябваше да плащат за повечето лекарства, за което се изискваше отделно разрешение (което направи процедурата още по-бавна и по-тромава).

Достъпът до психиатрична помощ беше много недостатъчен, особено като се има предвид присъствието на много затворници с психични проблеми, някои свързани с употребата на наркотици.

Няколко от посетените заведения са акомодирали затворници с (понякога тежки) потвърдени физически и/или обучителни увреждания. Нито едно от заведенията обаче не предлагаше подходяща материална среда, адаптирано оборудване, подходящи грижи и внимание на персонала, които тези затворници изискваха. На практика някои от засегнатите затворници бяха принудени да разчитат на помощта на своите съкилийници и други затворници за най-основните житейски нужди като хранене, миене и използване на тоалетната. КПИ препоръчва на българските власти да предприемат стъпки за коригиране на това крайно незадоволително състояние на нещата.

Комитетът също така е загрижен за липсата на напредък в справянето с широко разпространения проблем с употребата на вещества сред затворниците и свързаните с него здравни проблеми като ХИВ и хепатит.

Освен това КПИ подчертава още веднъж, че неадекватните попълнения на персонала в посещаваните пенитенциарни заведения могат само да повишат риска от насилие и заплашване между затворниците. Те също така подкопават качеството и нивото на дейностите, предлагани на лишените от свобода и застрашават перспективата за подготовка за освобождаване и социална рехабилитация.

Психиатрични заведения

Делегацията посети за първи път Държавна психиатрична болоца - Кърджали, както и Държавна психиатрична болница - Карлуково, последно посетена от КПИ през 2006 г., и Държавна психиатрична болница - Ловеч, чието криминалистично отделение е посетено за последен път от КПИ през 2010 г.

Що се отнася до малтретирането на пациенти от страна на персонала, в болниците в Ловеч и Кърджали, въпреки че много пациенти не бяха критични към персонала или дори се изказаха положително за него, в делегацията бяха получени малък брой оплаквания, че персоналят понякога крещи, бута или удря плесници на пациенти. В Карлуково обаче се получи редица твърдения, че освен персонала, който крещи на пациенти, санитарите също ги бутали, удряли и понякога са ги удряли или ритали, като някои от тях пиели алкохол по време на дежурство.

Що се отнася до условията на живот, делегацията на КПИ отбеляза, че и в трите посетени болници е имало съществен вътрешен ремонт, като сега са осигурени значително по-добри условия в болниците в Карлуково и Ловеч, в сравнение с тези, установени при последното им посещение от КПИ.

КПИ отбелязва някои текущи ремонти в психиатричните болници. Налага му се обаче да заключи, че пациентите⁵ са настанени, в малки, общи спални помещения, които обикновено остават голи, без всякаква индивидуализация и възможности за лично пространство. Освен това нито една от болниците не предлагаше подходящо защитени зони за упражнения на открито, така че пациентите често бяха ограничени до един час на ден упражнения на открито, когато имаше наблюдение.

Броят на психиатрите и други лекари представлява известно подобрене в сравнение с констатации от предишни посещения. Въпреки това Комитетът остава загрижен, че много медицински служители наблизават или надхвърлят пенсионната възраст, без да се очаква непосредствена замяна.

Освен това, подобно на констатациите от предишните посещения, броят на персонала в отделенията все още беше крайно недостатъчен за предоставянето на необходимото ниво на персонализирани грижи и внимание, както и по отношение на мултидисциплинарния клиничен персонал, включващ психолози, социални работници и трудови терапевти, също продължава да бъде крайно недостатъчен за отговор на многото нужди на пациентите от

психосоциално лечение и рехабилитация, като това възпрепятства в значителна степен тяхното ефективно терапевтично подобрене.

В резултат на това възможностите за психологически, трудови и творчески терапии и отдих във всички посетени болници бяха много ограничени, като повечето пациенти просто лежах на леглата си или се скитаха бездействащи. Освен това Множество пациенти не разбират изцяло диагнозата си и/или приеманото от тях медикаментозно лечение и страничните му ефекти, нито участват заедно с персонала в лечението си.

Комитетът отбелязва, че във всички посетени болници се практикува изолация, механична и химическа имобилизация на пациентите. Нямахме доказателства за широко разпространена прекомерна употреба на рестриктивни мерки и когато се прилагаше механична имобилизация, за разлика от по-ранните посещения, във всички посетени болници бяха използвани правилно проектирани предпазни колани. Въпреки това, въпреки години на препоръки, направени от Комитета, използването на средства за задържане все още не е в съответствие с международните насоки и често се записва без спазване на съответните законови изисквания или изобщо не се записва.

Нещо повече, сериозна загриженост е, че в болницата в Кърджали някои пациенти (включително пациенти на доброволен принцип) представиха свързани и достоверни разкази на делегацията на КПИ как са били оставяни сами, без присъствие на персонал, завързани към леглото с колани с4 или 5- точково фиксиране в стаи за изолация за повече от 48 часа, с подложки за инконтиненция навсякъде, в които е трябвало да уринират и дефекират, като тези подложки се сменят на всеки шест часа. Някои пациенти също съобщиха, че ръцете им са били връзвани над главата и това им причинявало болка, подуване и изтръпване на горните крайници. Може да се каже, че подобни болезнени интервенции представляват малтретиране.

По отношение на правните гаранции, подобно на констатациите от предишните посещения, редица юридически компетентни пациенти, които първоначално са подписали формуляри за доброволна хоспитализация и акомодирането им се счита за доброволно, но въпреки това не са били действително съгласни с хоспитализацията и са заявявали, че искат да напуснат, но не им е позволено да го направят, и по този начин са били *фактически* задържани против волята им.

Освен това Комитетът отбелязва със загриженост, че както беше установено по време на предишни посещения, във всички посетени психиатрични болници директорите им са определяли, че значителен брой пациенти вече не се нуждаят от лечение в болнични условия. Същевременно, вследствие на продължаващата липса на ефективни услуги за подкрепа на психичното здраве в общността пациентите остават в неподходящата институционална среда сякаш до безкрайност, което има крайно вредно въздействие върху тяхното благополучие.

Домове за социални грижи

Делегацията посети за първи път *Домът за пълнолетни лица с умствена изостаналост (ДПЛУИ) - гр. Баня* и *Домът за пълнолетни лица с психични разстройства (ДПЛПР) - село Гара Лакатник* и *Домът за пълнолетни лица с психични разстройства (ДПЛПР) - село Лакатник* Петково.

В Гара Лакатник делегацията не получи достоверни твърдения за физическо малтретиране на обитателите от страна на персонала; наистина атмосферата изглеждаше като цяло спокойна и редица обитатели се изказаха положително за персонала. За разлика от тях, в Петково бяха получени множество разкази от обитатели, че санитарите обиждат, често крещят, а често и удрят плесници на обитателите.

В Баня се получиха редица последователни твърдения, че един от охранителите крещял, пиел алкохол на дежурство, носил дървена тояга, с която заплашвал обитателите и понякога удрял обитателите, включително и с тоягата.

Що се отнася до условията на живот, Комитетът отбелязва, че след две забележки за незабавно изпълнение, направени от делегацията на КПИ в края на посещението, българските власти предприеха мерки в Домът в Баня за ремонт на покрива на един от жилищните блокове и за обновяване на крило на друг блок, както и за значително подобряване на хигиенните условия в него.

Що се отнася до обслужващия персонал, във всички посетени домове, въпреки разполагането на официалния персонал, броят на медицинските сестри и санитарите беше недостатъчен или напълно недостатъчен, за да осигурят подходяща индивидуална, персонализирана и безопасна грижа за обитателите на 24-часова база; в този смисъл констатациите бяха подобни на тези от предишните посещения. Комитетът също така отбелязва със загриженост, че на обитателите не се осигуряват редовни и последователни психиатрични и соматични здравни грижи.

По отношение на механичната имобилизация и изолация, въпреки че подобни мерки остават незаконни в заведенията за социални грижи според българското законодателство, все още се установява, че подобни рестриктивни практики се срещат в два от трите посетени дома, въпреки многократните препоръки на Комитета за прекратяване на тази практика. Вече повече от 25 години КПИ последователно изразява дълбоката си загриженост по отношение на редица въпроси, свързани с лечението, условията и правните гаранции, предлагани на пациенти с психични разстройства и настанени в институции за социални грижи.

Резултатите от посещението през 2021 г. обаче отново показаха сериозните дългогодишни проблеми, които не са били разглеждани системно. КПИ е на мнение, че действията в това отношение отдавна са закъснели и че подходът към цялостния проблем на психичното здраве и институционалните социални грижи в България следва радикално да се промени. Поради тези причини на 106-тото си пленарно заседание през октомври 2021 г. Комитетът реши да направи публично изявление съгласно член 10, параграф 2 от Конвенцията.